

Lietuvos nepriklausomybės akto signataras PETRAS KLIMAS ir jo giminė

PARENGĖ DANUTĖ MUKIENĖ

Dvidešimt metų gyvename nepriklausomybę atkūrusioje Lietuvoje. Užaugo nauja karta, kuri apie šio Lietuvos istorijos laikotarpio pradžią, kaip ir apie 1918-ųjų metų įvykius, žino tik iš vadovėlių ir artimųjų pasakojimų.

Laikas skuba į priekį... Sugrįžti į 1918-ųjų metų įvykius šį kartą mus paskatino redakcijoje gautas Jungtinėse Amerikos Valstijose gyvenančios visuomenės veikėjos Gailutės Klimaitės laiškas. Ji – 1918 m. vasario 16-osios Lietuvos nepriklausomybės akto signataro Petro Klimo (1891–1969) dukterėčia. Laišką rašyti ji ėmėsi mūsų redakcijos administruojamoje interneto svetainėje „Lietuviškas žodis“ www.spaudos.lt skelbiami duomenys apie knygnešius. Į šią svetainę yra integruota duomenų bazė „Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai 1864–1904“ (http://www.spaudos.lt/Daraktoriai/Duomenu_baze_iva-das.htm), kuri parengta pagal 2004 m. Vilniuje, „Diemedžio“ leidyklos išleistą to paties pavadinimo Benjamino Kaluškevičiaus ir Kazio Mišiaus katalogą. Jame skelbiami tokie duomenys apie lietuviškos spaudos lotyniškai rašmenimis draudimo laikotarpiu knygnešių judėjime dalyvavusius Klimus:

ELENA RAŠYTINAITĖ- KLIMIENĖ

Elena Klimienė-Rašytinaitė (Lietuvos nepriklausomybės akto signataro Petro Klimo mama – D. Mukienės pastaba) gimė 1866 m. balandžio 14 d. Šilavote (Liudvinavas, Marijampolės apskr.), gyveno Kušliškiuose, Jurgežeriuose, Marijampolėje, mirė 1937 m. gruodžio 1 d. Kaune, palaidota Raudondvario kapinėse (Kauno r.). Valstietė, knygnešė.

Tėvai – pasiturintys ūkininkai, turėjo 50 margų žemės. Baigusi Liudvinavo pražios mokyklą, dirbo tėvų ūkyje. 1883 m. ištekėjo už ūkininko Bernardo Klimo. Elena pritarė vyro veiklai ir pati įsitraukė į lietuviškos spaudos platinimą, ją slėpdavo. Namuose labai sumaniai buvo įrengtos dvi didelės lietuviškos spaudos slėptuvės. Viena – klėtyje, tame pačiame kambarėlyje, kuriame laikydavo mėsą; antra – gyvenamajame name, sandėliuke, kuriame buvo laikomi maisto produktai. Į sandėliukus tarnų neįleisdavo. Palaikė ryšius su kun. Adomu Grinevičiumi, gyvenusiu Kalvarijoje, su juo pasitardavo knygų platinimo darbus,

kur ir kokius spaudinius nugabenti. Nešdavo spaudinius į Kalvariją arba parsinešdavo jų iš Kalvarijos į namus. Į Kalvariją eidavo pėsčia. Knygas įvyniodavo – suvystydavo leidinius kaip kūdikį, iškišdavo čiulputuką. Buvo labai atsargi – spaudinius platinti perduodavo tik labiausiai patikimiems knygnešiams: J. Kancleriui, J. Linkevičiui, J. Barkauskui ir kt. Beveik kas antrą savaitę važiuodavo į savo tėviškę aplankyti tėvų ir brolio. Į vežimą įsidėdavo lietuviškos spaudos, kurią perduodavo Liudvinavo apylinkių knygnešiams. Spaudinių parsivežti atvykdavo giminaitis knygnešys kun. J. Šmulskštys iš Pakuonio (Prienų r.). J. Šmulskščiui įkliuvus, žandarai susidomėjo, kokiais reikalais jis važinėdavo pas Klimus. Apie tai sužinoję Klimai knygas užkasė sode. Po 2 mėnesių tas knygas iškasė ir vėl platino. 1901 m. mirus vyrui, spaudos slėpimu, platinimu užsiėmė ir toliau – iki spaudos draudimo panaikinimo. Užaugino tris sūnus, kurie buvo aktyvūs valstybės ir visuomenės veikėjai.

LITERATŪRA:

1. Klimas Ppetras, *Iš mano atsiminimų*, Vilnius, 1990
2. LMAB RS, f. 12–3083, l. 43–48 (Suvalkijos knygnešės)

ONA NAVIKAITĖ-KLIMIENĖ

Ona Navikaitė-Klimienė gyveno Marijampolėje. Ji buvo draudžiamosios lietuviškos spaudos platintoja. Priklausė Artojų draugijai.

LITERATŪRA:

1. Rucevičius A. „Artojų draugija“, *Mūsų senovė*, 1938, t. 2, nr. 3(8), p. 450

ALEKSANDRAS KLIMAS

Aleksandras Klimas gyveno Gražiškiuose (Vilkaviškio r.). Buvo knygnešių rėmėjas. Jo tėvas dirbo Gražiškių bažnyčios zakristijonu. Bažnyčios bokšte ir zakristijoje buvo įrengęs lietuviškos spaudos slėptuves. Į Gražiškius knygų atveždavo Petras Mikolainis. Apie slėptuves žinojo abu Gražiškių kunigai, bet niekada nedraudavo tén slėpti uždraustus leidinius.

LITERATŪRA:

1. Knygnešys, t. 3

BERNARDAS KLIMAS

Bernardas Klimas (Lietuvos nepriklausomybės akto signataro Petro Klimo tėvas, Gailutės Klimaitės senelis – D. Mukienės pastaba) gimė 1858 m. liepos 30 d. Kušliškiuose (Jurgežeriai, Marijampolės apskritis), mirė 1901 m. liepos 31 d. ten pat, palaidotas Kalvarijos kapinėse. Ūkininkas, knygnešys.

Turėjo 300 margų (apie 150 ha) ūkį. Baigęs Marijampolės gimnazijos 4 klases, buvo pradėjęs mokytis Seinų kunigų seminarijoje. Žuvus broliui, mokslą nutraukė ir pradėjo ūkininkauti. Slėpdavo knygnešių atneštą lietuvišką spaudą. Labai sumaniai buvo įrengęs dideles slėptuves knygoms. Vieną – klėtyje, kambarėlyje, kuriame laikydavo mėsą; antrą – gyvenamajame name, sandėliuke, kuriame buvo laikomi maisto produktai. 1883 m. vedė Eleną Rašytinaitę. Žmona pritarė jo slaptiems darbams ir tapo jo pagalbininke. Jie abu artimai bendradarbiavo su Kalvarijos vikaru Adomu Grinevičiumi, nuolat su juo aptardavo spaudos platinimo reikalus. Daug spaudos iš Mažosios Lietuvos atgabendavo Juozas Kancleris ir kt. Pasiimti spaudos atvykdavo J. Lin-

Iš kairės: Elena Klimienė-Rašytinaitė, Adolfas Klimas, Bernardas Klimas. Nuotraukos iš B. Kaluškevičiaus ir G. Klimaitės archyvų

kevičius, A. Zigmantaitė, J. Šmulškštys, J. Bar-
kauskas ir kt. Susipažino su Kalvarijos aukš-
tais rusų valdininkais: apskrities ir policijos
viršininkais, karininkais, kurie per medžiok-
lę užėdavo pas Klimus ir buvo gerai pavaiši-
nami. Tai sumažindavo tikimybę, kad bus
įtarinėjami. Įkliuvus knygnešiui kun. Juozui
Šmulškščiui, žandarai susidomėjo, kokiais
reikalais jis važinėja pas Klimus. Apie tai su-
žinoję Klimai knygas užkasė. Po 2 mėn. kny-
gas iškasė ir vėl platino. Rašė koresponden-
cijas į lietuvišką spaudą. Užaugino tris sū-
nus: Adolfą (Gailutės Klimaitės tėvas), Ser-
gijų, Petrą, kurie buvo aktyvūs valstybės ir
visuomenės veikėjai, ir dukrą Aldoną (Mari-
joną – D. Mukienės pstabą). Mirė susirgęs
džiova.

LITERATŪRA:

1. Klimas Adolfas, „Apsilankius pas kun. Adomą Grinevičių“, *Sėjos baras*, 1931, nr. 1
2. Klimas Petras, *Iš mano atsiminimų*, Vilnius, 1990
3. Knygnešys, t. 3
4. Lietuvių enciklopedija, t. 12
5. LMAB RS, f. 12–3083, l. 43–48 (Suvalkijos knygnešės)

PIJUS KLIMAS

Pijus Klimas gyveno Marijampolėje (Kau-
no g. 58). Daraktorius. Buvo ruošiami jo do-
kumentai daraktoriaus pensijai gauti.

Literatūra:

ŠMŽ – 1932, nr. 3, p. 210.

SERGIJUS KLIMAS

Sergijus Klimas (Lietuvos nepriklausomo-
mybės akto signataro Petro Klimo brolis –
D. Mukienės pastaba) gimė 1886 m. spalio
7 d. Kušliškiuose (Jurgežeriai, Marijampo-
lės apskr.), mirė 1941 m. balandžio 13 d.
Raudondvaryje (Kauno apskr.). Lietuvių vi-
suomenės veikėjas, draudžiamosios lietu-
viškos spaudos platintojas.

Nuo 1897 m. mokėsi Marijampolės gimna-
zijoje. Baigė Vilniaus gimnaziją ir Petrapilio
agronomijos institutą. Besimokydamas Mari-
jampolės gimnazijoje jau platino lietuvišką
spaudą. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje. Buvo
1905 m. Didžiojo Vilniaus Seimo deputatas.
Jis ir vėliau aktyviai dalyvavo visuomeninėje
veikloje. Nuo 1921 m. tarnavo žemės ūkio mi-
nisterijoje.

LITERATŪRA:

1. *Lietuvių enciklopedija*, t. 12
2. Ručevičius A., *Sunkiaisiais laikais*, Til-
žė, 1920, p. 32.

Nusiuntę šiuos tekstus G. Klimaitėi, gavo-
me keletą malonių jos laišką, kuriuose
rašoma: „Labai ačiū už laišką ir informaciją.
Jūs tikrai gražų darbą dirbate. Radau klaidelę.
Bernardas Klimas turėjo keturis vaikus – tris
sūnus ir dukterį Marijoną. Ne Aldoną. Aldona
ir Gediminas yra Bernardo sūnaus Sergijaus
vaikai. [...] Marijona Klimaitė-Kamantauskie-
nė numirė jauna (1899–1931). Ji buvo moky-
toja. [...] Labai norėčiau pamatyti atmintinį
paminklą, skirtą mano seneliui Bernardui Kli-
mui. Nežinojau, kad toks yra.“

Neradusi duomenų bazėje žinių apie jos
žiniomis knygnešių ir daraktorių judėjime
dalyvavusį savo tėvą Adolfą Klimą, G. Kli-
maitė atsiuntė savo pačios spaudai pareng-
tą ir 1993 m. leidinyje „Lietuvos žurnalis-
tas“ (JAV, Nr. 17) išspausdintą straipsnį apie
jį – „Keletas žodžių prisimenant LŽS garbės
narį Adolfą Klimą, Lietuvių žurnalistų sąjun-
gos kūrėją“. Laiške ji rašo: „Siunčiu Jums
mano parašytą trumpą aprašymą apie ma-
no tėvą Adolfą. Ten jis paminėtas ir kaip
knygnešys, dar vaikas, mokinukas. Taigi vi-
sa šeima visom savo jėgom dirbo dėl Lietu-
vos. Daugiau apie Adolfą Klimą rasit JAV
išleistoje „Lietuvių enciklopedijoje“ (t. 12).
Tik ten jo nuotrauka sumaišyta su kito Kli-
mo – Igno.“

G. Klimaitės laiškus, jai sutikus, persiun-
tėme vienam iš katalogo „Lietuvos kny-
gnešiai ir daraktoriai 1864–1904“ autorių
B. Kaluškevičiui. Jo atsakyme redakcijai ra-
šoma: „2003 metais rinkdamas informaciją
apie Klimus, turėjau šiek tiek paplušėti. Rū-
pėjo gauti knygnešės Elenos Klimienės por-
tretinę nuotrauką. Nuėjau į Signatarų namus.
Parodė tik šeimos nuotrauką, gan nekoky-
bišką, pablukusią. Gavęs Petro Klimo sū-
naus, gyvenančio Paryžiuje, adresą, para-
šiau jam laišką. Atsiuntė tokią pat pabluku-
są. Senelės Elenos nuotraukos neturėjo.
Perkėliau paieškas į Kauną. Pavyko surasti
ir ją patalpinome Žinyne (kataloge „Lietu-
vos knygnešiai ir daraktoriai 1864–1904“ –
D. Mukienės pastaba).

(Nukelta į 18 p.)

(Atkelta iš 7 p.)

Palaidota Elena Raudondvario kapinėse, prigludusiose prie Nevėžio, šalia dukters Marijos (Marijonos). Greta yra ir jos tetos Aldonos (1914–2000) ir jos vyro Juozo Gulbino (1913–2000) kapas. [...] Žinyne Elenos dukrą pavadino Aldona. Tik dabar paaiškėjo klaida. Šią informaciją apie Aldoną radau kažkuriame straipsnyje. Ko tik neprirašo neatsakingi rašytojėliai.

Būtinai pataisyčiau papildymuose.

Lankiausi buvusiam Klimų ūkyje – Kušliškių kaime prie Kalvarijos. Likę tik medžiai ir krūmais apaugę buvusių pastatų pamatai. So-
de obelys. Ir skanūs obuoliai. Ypač antaniniai. Seilės varva, kai prisimeni jų skonį. Tiesa...

Deja, paminklo Klimams (nei knygnešiams, nei signatarui Petriui Klimui) niekas nepasirūpino pastatyti. Tik šalia buvusio gyvenamojo namo pastatytas tipinis signatarų ženklas – paminklas. [...]"

G. Klimaitės laiškas paskatino B. Kaluškevičių imtis darbo ir pabandyti surinkti duomenis apie Adolfą Klimą kaip knygnešį. Taip gimė ši B. Kaluškevičiaus parengta Adolfo Klimo biografija, kuri papildoma ir 2004 m. išleistą katalogą „Lietuvos knygnešiai ir daraktorai 1864–1904“:

ADOLFAS KLIMAS

Adolfas Klimas, Bernardo sūnus, gimė 1889 m. birželio 16 d. Kušliškių (Jurgežeriai, Marijampolės apskr.), mirė 1985 m. spalio 9 d. Klyvlende (JAV). Visuomenės veikėjas, žurnalistas, knygnešys.

Tėvai – pasiturintys ūkininkai. 1896 m. kartu su dviem metais jaunesniu broliu Petru pradėjo mokytis Liudvinavo valdinėje pradinėje mokykloje. Po metų perkeltas mokytis į Kalvarijos miesto dviklasę mokyklą. Toliau mokėsi Marijampolės gimnazijoje. Tėvas Bernardas ir motina Elena palaikė ryšius su knygnešiais. Sodyboje buvo įrengę slėptuves, kuriose slėpdavo knygnešius iš Mažosios Lietuvos atgabentą spaudą. Ją perduodavo Kalvarijos krašto knygnešiams, liet. spaudos platintojams. Iki spaudos draudimo panaikinimo (1904) jaunas A. Klimas ne kartą tėvų buvo siunčiamas į Kalvariją parnešti lietuviškos spaudos. Jos gaudavo iš Kalvarijos gydytojo Liudviko Zmitravičiaus, kuriam knygy atnešdavo paštininkas Adomas Dundzila. 1912–1916 m. su pertraukomis studijavo teisę ir pedagogiką dalykus A. Šaniavskio universitete Maskvoje. 1915–1916 m. dirbo Lietuvių draugijoje nukentėjusiems dėl karo šelpti ir lietuvių laikraščių redakcijose. 1918 m. grįžo į Lietuvą. Dirbo periodinės spaudos redakcijose („Lietuvos aidas“, „Lietuvos ūkininkas“, „Darbas“, „Saulėtekis“, „Varpas“, „Trimis“, „Šiandien“). 1922 m. – Lietuvių rašytojų ir žurnalistų sąjungos, 1929 m. – Lietuvos žurnalistų sąjungos vienas iš steigėjų. Nuo 1906 m. bendradarbiavo spaudoje. Parašė vadovėlių mokykloms, esperanto vadovėlių (1928). Po Antrojo pasaulinio karo emigravo į JAV. Čia bendradarbiavo leidinio „Lietuvių enciklopedija“, laikraščio „Naujienos“, kai kuriuose kitose JAV lietuvių leidinių redakcijose.

LITERATŪRA:

1. Klimaitė Gailutė, „Keletas žodžių, prisimenant LŽS garbės narį Adolfą Klimą, Lietuvių žurnalistų sąjungos kūrėją“, *Lietuvos žurnalistas* (JAV), 1993, nr. 17
2. Klimas Petras, *Iš mano atsiminimų*, Bostonas (JAV), 1979, p. 10, 12–14, 16
3. Adolfas Klimas, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, Vilnius, 2006, t. 10
4. Interneto leidinys „Vikipedija“ http://lt.wikipedia.org/wiki/Adolfas_Klimas

Keletas žodžių prisimenant LŽS garbės narį ADOLFĄ KLIMĄ, Lietuvių žurnalistų sąjungos kūrėją

GAILUTĖ KLIMAITĖ

(Kalba netaisyta)

Nuo pat vaikystės kartu su tėvais – visa šeima, Adolfas Klimas dirbo lietuvių tautai, dalyvavo Lietuvos atstatyme. Dirbo kartu su kan. Juozu Tumu-Vaižgantu, kuriant Lietuvių Žurnalistų Sąjungą.

Adolfas Klimas buvo labai kuklus ir tylus asmuo. Nesiveržė jį priekin, visuomet džiaugėsi kitų žmonių pasisekimais bei laimėjimais, ypač kai jie dirbo Lietuvai. Mylėjo jis Lietuvą visa savo buitimi, atidavė jai širdį ir darbą.

Baigiantis jo ilgo, 96 metų, gyvenimo dienoms, Cleveland'e, Ohio, kai ligoninėje buvo jau visai nusilpęs, paklaustas, ar žino, kur esąs, atsakė:

– Aš Lietuvoje.

Galima įsivaizduoti, kaip jo siela, palikus mus čia, 1985 m. spalio 9 d., skrido lankyti numylėtosios žemės ir namų.

Šiais, 1993, metais švenčiame 1918 m. Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo septyniąsiasdešimt penktąsias metines. Praeitojo spalio 6 d. suėjo septyniąsiasdešimt metų nuo Lietuvos Steigiamojo Seimo uždarymo ir Lietuvos grįžimo į gyvenimą laisvųjų Europos tautų tarpe. Reikėjo Lietuvą atkurti. Adolfas Klimas prisijungė prie jos atstatymo.

Kartu su kan. J. Tumu-Vaižgantu, nuo pat pradžios kūrė Lietuvių žurnalistų sąjungos pagrindus. Jau 1921 m. gegužės 11 d. įvyko žurnalistų ir rašytojų pasitarimas, kuriame dalyvavo kan. J. Tumas-Vaižgantas, Adolfas Klimas, J. Pajaujis, J. Laurinaitis, B. Sruoga, A. Voldemaras, Draugelis, A. Žukauskas, iš viso apie dešimt žmonių. 1922 m. įsteigus Lietuvių Literatų Draugiją, pirmąją valdybą sudarė kan. J. Tumas-Vaižgantas, Adolfas Klimas ir J. Laurinaitis. Tų pačių metų sausio 31 d., šiai draugijai pakeitus vardą į Lietuvių Rašytojų ir Žurnalistų Sąjungą ir priėmus statutą, jos steigėjais buvo kan. J. Tumas-Vaižgantas, pirmininkas, Adolfas Klimas, sekretorius, J. Strimaitis, A. Žukauskas, J. Laurinaitis. Kai 1929 metais sąjunga vėl tapo perorganizuota, duodant jai dabartinį pavadinimą – Lietuvių Žurnalistų Sąjunga – jos pirmuosius